

Jaarverslag

Coöperatie **De Groene Klaver**

2025

Voorwoord

Voor u ligt ons jaarverslag over 2025; een jaar dat zich in alle opzichten typeert als spannend. Want spannend was het! Onze leden, de boeren, kregen te maken met langdurige droogte en namen extra maatregelen voor vernatting. Natuurlijk was het ook spannend als de NVWA door de polder stapte voor controles. Spannend of nesten heel zouden blijven, omdat predatiebeheer vanuit de overheid weinig prioriteit kreeg. En in sommige gebieden is predatie net als dweilen met de kraan open. Frustrerend, maar gelukkig zien we voorzichtig ook wat verbetering. Als voorzitter blijf ik predatiebeheer onder de aandacht brengen. In gespreksgroepen van Provincie Zuid-Holland maar ook binnen BoerenNatuur wordt gezocht naar mogelijkheden om dit groeiende probleem aandacht te geven. Tegelijkertijd groeit de weerstand. Naast de bekende vijanden van de boerenlandvogels zijn er twee nieuwe

spelers in het veld: de marter en de bruine rat. Vooral die laatste is lastig te bestrijden. Steeds meer steden stappen over op zogenaamd diervriendelijk beheer en dat roept bij mij vragen op. In de praktijk zien we dat dit niet altijd leidt tot effectieve oplossingen. Deze vorm van touwtrekken zal helaas nog wel doorgaan.

We laten ons daardoor niet ontmoedigen en blijven in de polders doen waar we goed in zijn! De boer en het collectief zetten samen de schouders eronder voor veel vliegvlugge weide-, akker- en bollenvogels!

Steeds meer boeren ontdekken het agrarisch natuurbeheer. Dat is fantastisch nieuws, want hoe meer boeren openstaan voor aanpassingen in de bedrijfsvoering, ten gunste van de biodiversiteit en boerenlandvogels, hoe groter de kans van slagen. Aan het collectief de schone taak om deze groei zorgvuldig vorm te geven. Ook in 2025 is het, soms met de nodige spanning, gelukt om alle leden te begeleiden en de

Voorwoord

beheerpakketten administratief te verwerken. Geloof me: ons werkteam heeft knetterhard gewerkt! Een diepe buiging voor deze medewerkers is hier absoluut op zijn plaats. Want pakketten afsluiten, verwerken, validaties ontvangen en vervolgens weer oplossen is veel werk. Mede hierdoor dreigde een vastloper. Wat bleek: bij vrijwel alle collectieven is hetzelfde probleem ontstaan. De huidige collectieven zijn toe aan doorontwikkeling. Samen met BoerenNatuur Nederland zijn we hiermee aan de slag gegaan. De eerste stappen zijn in 2025 gezet en dat geeft energie!

2026 zal in het teken staan van professionalisering van De Groene Klaver, uitbreiding van het leefgebied, verbeterende resultaten en bovenal een gezellige tijd met elkaar. Succes in de polder!

John van der Salm,
Voorzitter

Coöperatie De Groene Klaver

Coöperatie De Groene Klaver (De Groene Klaver) zet zich uitvoerend in voor het bevorderen van biodiversiteit, schoon water, gezonde bodem en zuivere lucht. Samen met agrariërs en de omgeving realiseren we een aantrekkelijk landschap met boeren natuur en boerenlandvogels waarin agrarisch ondernemerschap perspectief heeft.

Deelnemers

Het aantal deelnemers is hard gegroeid in 2025. Met name de belangstelling van akkerbouwers neemt toe. De Groene Klaver heeft uitbreiding van het leefgebied aangevraagd bij Provincie Zuid-Holland om zo meer agrarisch natuurbeheer te kunnen afsluiten.

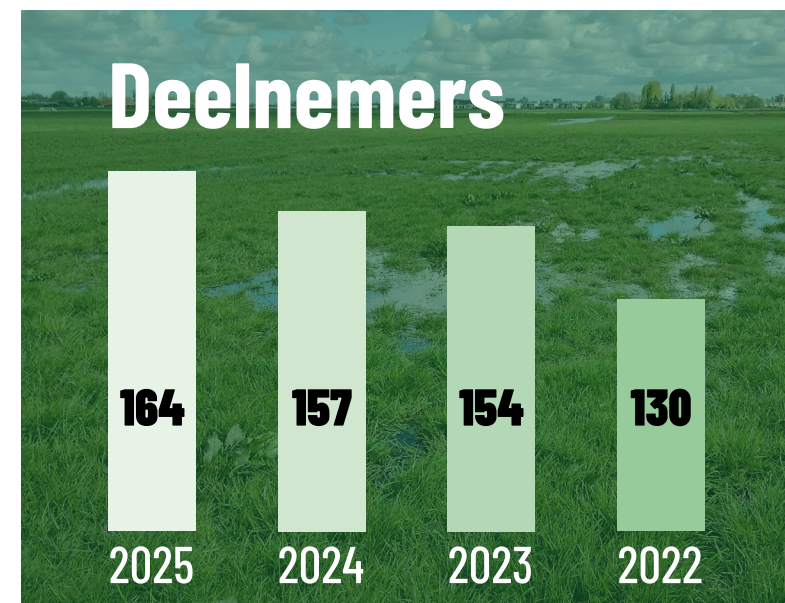
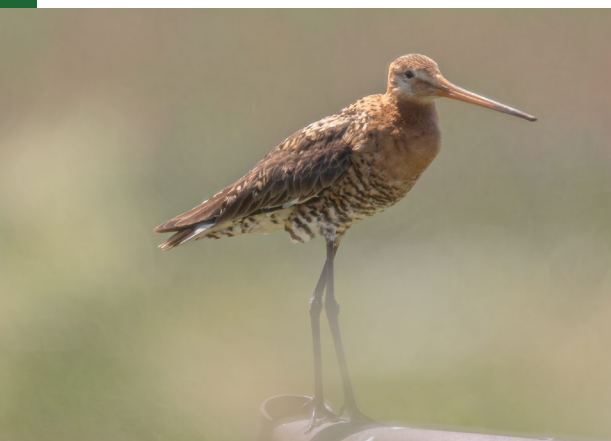
Doorontwikkeling

Ons Collectief De Groene Klaver is een van de 40 collectieven in Nederland. Op basis van omzet en efficiency doen we het heel goed. Toch staan ons grote uitdagingen te wachten. Landelijke en provinciale doelstellingen dwingen ons te herstructureren. Als je groeit, een groter takenpakket en meer verantwoordelijkheden krijgt, zal de organisatie moeten professionaliseren. En dat is een lastige opgave. Omdat elk collectief met dezelfde problematiek te maken heeft, is BoerenNatuur Nederland een boostertraject gestart. We maken een maatwerkplan waarbij onze organisatiestructuur aan de hand van ontwikkelcriteria kan worden verbeteren.

Via BoerenNatuur Zuid-Holland zijn zeven collectieven de commissie Doorontwikkeling gestart om dit traject een gezicht te geven. Elk collectief heeft een eigen stijl en karakter, dat mag niet verloren gaan. Een grote opgave voor bestuurders en de werkorganisatie. De Groene Klaver is hier voortvarend mee aan de slag gegaan.

En ondanks dat dit traject enige jaren duurt, is inmiddels een kantoorpand betrokken en is de werkorganisatie uitgebreid met drie nieuwe collega's. Christel Schattevoet is onze Strategisch Manager. Een nieuwe functie die het bestuur en de werkorganisatie begeleidt in haar stappen van professionalisering en zorg draagt dat het werk en de veranderingen goed landen in de organisatie en bij onze leden. Omdat het collectief steeds meer projecten, waaronder twee WIS projecten, krijgt aangeboden, is Stef Verburg aangetrokken als projectleider. Reinier Kempenaar is aan de slag gegaan als veldmedewerker voor de akkerbouw. Een waardevolle versterking omdat het agrarisch natuurbeheer sterk groeit bij akkerbouwers.

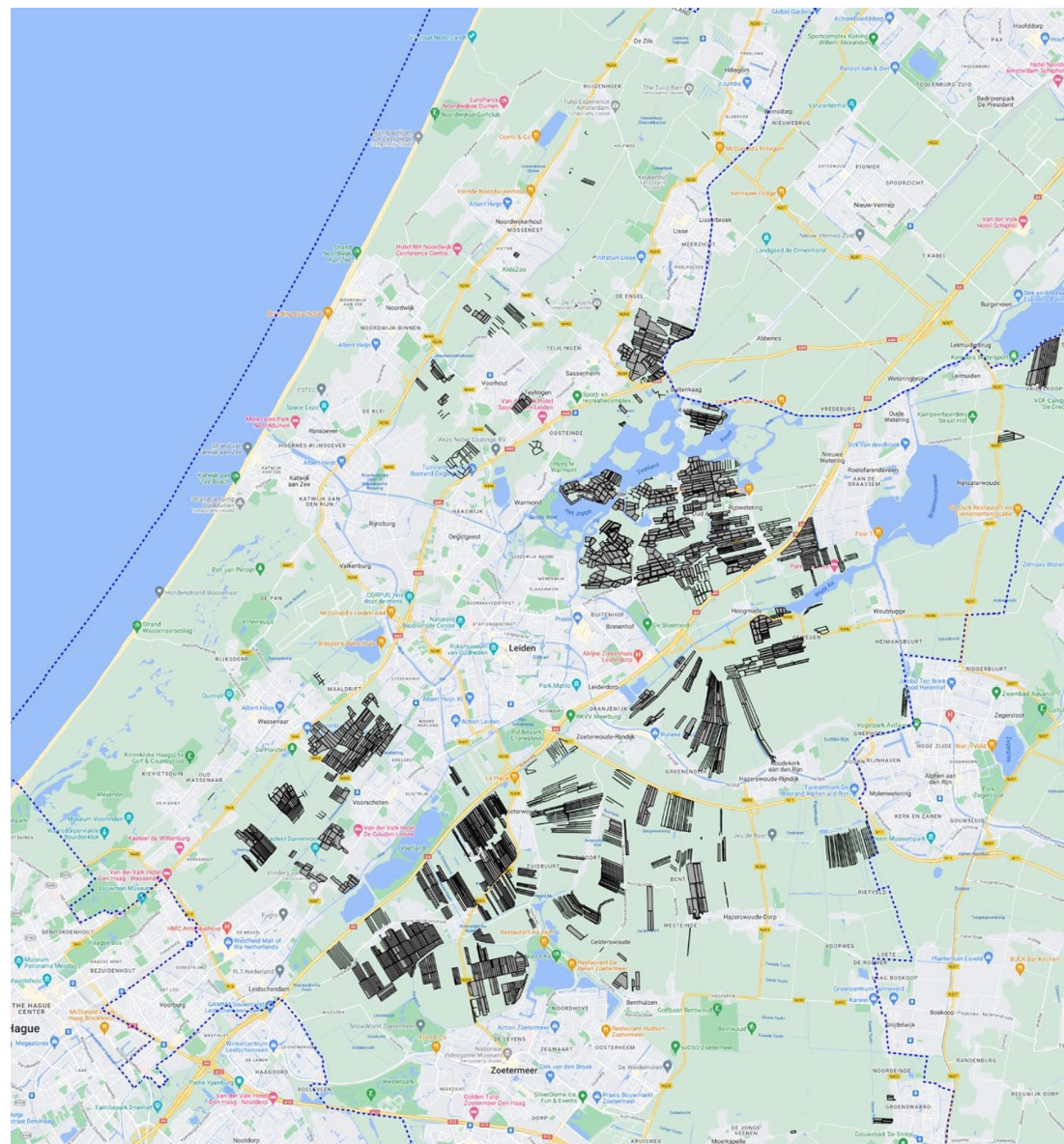
Veel veranderingen die ons sterker maken. De Groene Klaver, een dynamisch collectief met grote maar mooie uitdagingen voor de toekomst.

Werkgebied Coöperatie De Groene Klaver

Werkgebied

Het werkgebied van De Groene Klaver, met een totale oppervlakte van 65.000 hectare, strekt zich uit van de provinciegrens in het noorden tot de Lek in het zuiden en van de kust in het westen tot Alphen a/d Rijn in het oosten.

Samenwerking

De Groene Klaver is als agrarisch collectief lid van BoerenNatuur. De 40 collectieven van BoerenNatuur organiseren het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) efficiënt en effectief. Ze zijn de spil tussen de individuele agrariërs die het werk uitvoeren en de overheid die subsidie verleent. In het veld werken we samen met diverse organisaties en overheden zoals TBO's, weidevogelvrijwilligers en natuur- en milieuorganisaties.

Waar zijn we trots op?

- ✓ De grote uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer in 2025 naar inmiddels ruim 3000 ha.
- ✓ De mooie resultaten van de akkervogeltellingen op akkerbouwbeheer.
- ✓ De start van twee WIS projecten onder penvoerderschap van Stichting De Groene Klaver projecten.

Werkorganisatie

In 2025 bestond ons werkteam uit:

Willy Kempen-van Veen,
gebiedscoördinator

Sjaak de Jong,
veldmedewerker

Koos Pennings,
veldmedewerker

Stef Verburg,
projectleider vanaf 1 september

Peter Koevoet,
veldmedewerker t/m 30 juni

Bert van Leeuwen,
veldmedewerker vanaf 1 juli

Renata Haring,
communicatie- en projectmedewerker

Weidevogelbeheer

ANLb beheerpakketten

2458 ha
totaal 2025

2325 ha
totaal 2024

Cijfers in ha:

Pakket	2025	2024
Grasland met rustperiode	471	419
Kruidenrijk grasland	134	130
Ontwikkeling kruidenrijk grasland	20	15
Extensief beweid grasland	85	74
Plas-dras	14	10.6
Legselbeheer	1733	1674
Ruige mest	398	312

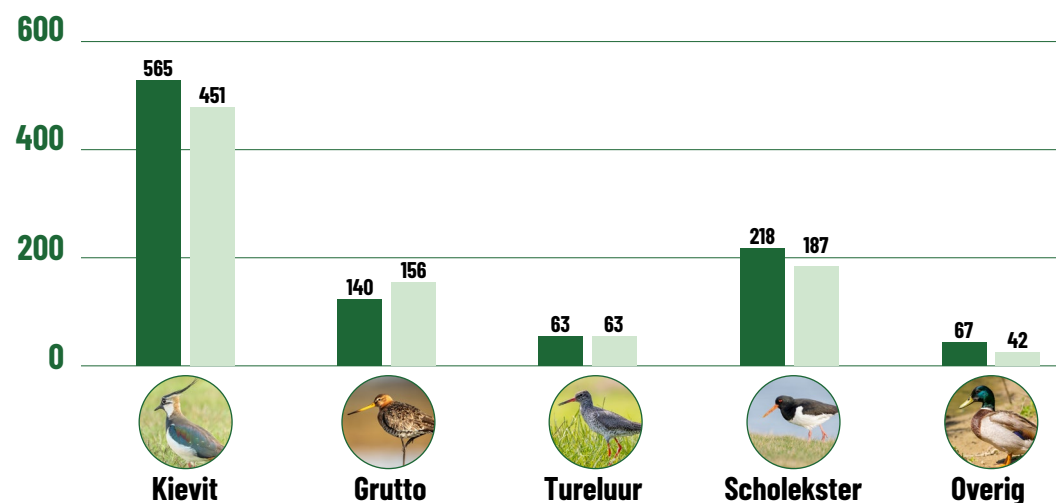
Totaal Zwaar beheer:

29,5%
725 ha - 2025

28,0%
651 ha - 2024

Telresultaten nesten

2025 2024

1053 legsels
op 1866 ha - 2025

899 legsels
op 1691 ha - 2024

Water- en akkerbeheer

Akkerbouw

Rondom Bentwoud in de polder Noordplas wordt steeds meer akkerbouwbeheer afgesloten. En het enthousiasme van akkerbouwers neemt alleen maar toe. Van 2025 naar 2026 groeiden we van 34 ha naar 112 ha beheer.

Dit jaar voerde een extern bedrijf een voorjaars- en wintermonitoring uit om het effect van agrarisch natuurbeheer op akkerpercelen te meten. Uit de resultaten blijkt dat de doelsoorten met name op de beheerpercelen voorkomen. Een mooie bevestiging van het positieve effect van akkerbouwbeheer. De gele kwikstaart, kneu, kievit, veldleeuwerik, patrijs en ringmus worden als doelsoort gezien. Bovendien worden ook muizen etende roofvogels als doelsoort geteld.

De Groene Klaver is blij met al deze positieve ontwikkelingen en heeft daarom ook besloten uitbreiding leefgebied akkerbouw aan te vragen voor 2027, zodat nog meer akkerbouwers deel kunnen nemen aan agrarisch natuurbeheer.

Een belangrijke ontwikkeling in 2025 was de verdere inzet van scholeksterplatforms. In totaal stonden dertien platforms in het gebied, die vrijwel allemaal succesvol werden gebruikt. Ook is gestart met het gebruik van een drone met warmtebeeldcamera voor het opsporen van nesten. Hoewel deze techniek nog in ontwikkeling is en pas halverwege het seizoen werd ingezet, zijn de eerste ervaringen positief en veelbelovend voor de komende jaren.

Door wildcamera's te plaatsen, is beter inzicht verkregen in predatoren en verstoringen, wat aanknopingspunten biedt voor gericht maatregelen en overleg over beheer. Zo zijn er bijvoorbeeld opnames gemaakt van een huiskat die eieren uit een nest rooft.

Het jaar laat enerzijds de kracht van een goed georganiseerde en gemotiveerde vrijwilligersgroep zien, en anderzijds de blijvende kwetsbaarheid van weidevogels. Weidevogelwacht Rijpwetering e.o. blijft zich, samen met partners, inzetten voor bescherming, kennisontwikkeling en verbetering van het beheer, met blijvende aandacht voor zowel resultaat als betrokkenheid.

Waterbeheer	2025	2024
Botanische randen	52 ha	46 ha
Duurzaam slootkantbeheer (baggeren)	439	308 km
Duurzaam slootkantbeheer (ecologisch slootschonen)	174	121 km
Natuurvriendelijke oever	1.1	1.1 km

Akkerbeheer	2025	2024
Heggen (m)	1927	1959
Vogelakker (ha)	23.4	12.7
Bloemblok (ha)	9.0	8.1
Keverbank (ha)	0.34	0.12

Terugblik Weidevogelgroep

Ieder jaarverslag blikt een weidevogelgroep terug op het afgelopen jaar. Dit jaar is Weidevogelwacht Rijpwetering e.o. aan de beurt, die zich ook in 2025 opnieuw heeft ingezet voor de bescherming en monitoring van weidevogels in hun gebied. De betrokken vrijwilligers werken nauw samen met agrariërs en dragen bij aan nestbescherming, monitoring, educatie en bewustwording.

Het broedseizoen kende wisselende omstandigheden. De relatief droge start in het voorjaar leek gunstig, ook dankzij de aanwezigheid van plas-draspercelen waar veel vogels werden waargenomen om voedsel te zoeken. Later zorgden hevige regenbuien plaatselijk voor nestverlies door ondergelopen percelen. Ondanks deze extremen kan 2025, kijkend naar

het aantal gevonden nesten, als een redelijk jaar worden beschouwd. Met name van de kievit en slobbeend werden meer nesten gevonden dan in voorgaande jaren. Bij de grutto, tureluur en scholekster was sprake van een lichte afname.

De inzet van vrijwilligers blijft onmisbaar. Naast het zoeken en beschermen van nesten werd intensief gemonitord op percelen met agrarisch natuurbeheer, zoals uitgesteld maaien, rustperiodes en plas-dras. De tellingen geven waardevolle informatie over het gebruik van percelen door vogels tijdens broed- en kuikenfase, al blijft het lastig om conclusies te trekken.

Projecten

Boerenlandpaden

Boerenlandpaden bieden wandelaars, buiten het broedseizoen, de mogelijkheid de polder te ontdekken en te beleven in optima forma. Acht wandelroutes zijn uitgezet in het landelijk gebied rondom Leiderdorp, Zoetermeer, Zoeterwoude en Hazerswoude. Meer dan 25 kilometer wandelroute loopt over de percelen van deelnemers. Het onderhoud aan o.a. bebording en promotie wordt uitgevoerd door De Groene Klaver.

Eind augustus 2025 liep de 7-jarige subsidie af. We hebben de deelnemende boeren verzocht om minimaal tot het einde van 2025 de paden open te houden. Eind oktober 2025 hebben we een nieuwe subsidieaanvraag ingediend bij Provincie Zuid-Holland en de gemeenten Leiderdorp, Zoeterwoude, Leidschendam-Voorburg en Alphen aan den Rijn voor de periode 2026 t/m 2032.

Dit project is financieel mogelijk gemaakt door Provincie Zuid-Holland en gemeenten Leiderdorp, Zoeterwoude, Leidschendam-Voorburg en Alphen aan den Rijn.

Landbouwportaal Rijnland

Sinds 2022 helpt het Hoogheemraadschap van Rijnland via een Landbouwportaal agrariërs om de waterkwaliteit en bodemstructuur te verbeteren. Het portaal draait om de vier thema's erfafspoeling, duurzaam bodembeheer, gewasbeschermingsmiddelen, beheer en inrichting van percelen en oevers. Agrariërs kunnen daarnaast een gratis coach regelen via het portaal en subsidie aanvragen.

De uitvoering van de adviesaanvragen wordt door LTO-Noord tezamen met de KAVB en De Groene Klaver ingevuld. Daarbij heeft de coöperatie voor het werkgebied van het Hoogheemraadschap de aanvragen die betrekking hebben op duurzaam bodembeheer en het beheer en inrichting van percelen en oevers uitgevoerd. In totaal zijn in 2025 39 aanvragen duurzaam bodembeheer en 19 aanvragen perceel- en oeverinrichting & beheer ingediend en van een advies voorzien.

Geïnteresseerden kunnen in 2026 voor het laatste jaar een gratis coachbezoek en eventuele subsidie aanvragen.

Het Landbouwportaal is een initiatief van Hoogheemraadschap van Rijnland, LTO Noord, KAVB en De Groene Klaver

Projecten

Grutto en Patrijs

Om weidevogels zoals grutto een betere habitat te geven zijn door ondernemers plas-drassen aangelegd. De benodigde zonnepompen zijn door De Groene Klaver ter beschikking gesteld. Ook zijn er meerdere hectares kruidenrijk grasland doorgezaaid. Verder zijn hoger waterpeil en preventieve predatiemaatregelen uitgevoerd. In de Bollenstreek is, ten behoeve van de patrijs, bijna een kilometer aan heggen en hagen aangeplant.

Dit project is financieel mogelijk gemaakt door Provincie Zuid-Holland in het kader van het Actieplan Boerenlandvogels.

Verbeteren leefgebied boerenlandvogels

Doel van dit project zijn maatregelen ter optimalisatie en bescherming van een aantal leefgebieden voor weidevogels en leefgebieden voor akker- en bollenvogels waaronder de patrijs. Eerder zijn er al diverse maatregelen genomen en uitgevoerd vanuit andere subsidies waaronder POP3 en het eerder genoemde Grutto en Patrijs. Tot juni 2027 willen we nieuwe plas-drassen aanleggen incl. zonnepomp. We hebben een aantal kleinere zonnepompen aan kunnen schaffen, die ingezet worden voor droogtemaatregelen, waarbij greppels onder water worden gezet. Ook vanuit dit project wordt de aanleg gerealiseerd van een akkerrand in de Bollenstreek en vogelakkers en bloemblokken in het akkerbouwgebied. Tot slot nemen we een aantal predatiemaatregelen vanuit dit project.

Dit project is financieel mogelijk gemaakt door Provincie Zuid-Holland.

Bloemrijke linten

Nadat in september 2021 verschaalde bufferstroken zijn doorgezaaid met een bloemen-gras mengsel, zijn ook in september 2022 langs boerenlandpaden 3 kilometer stroken met biologische bloemen-gras mengsels doorgezaaid: de bloemrijke linten. De bloemrijke linten verhogen de belevingswaarde van de wandelaar over de boerenlandpaden en is goed voor de biodiversiteit. We bieden deze stroken ook aan locaties waar geen boerenlandpad langs loopt. Het project is afgesloten in 2025.

Dit project is financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van LNV en het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Projecten

Agrarisch Natuurlijk

Doel van dit project is om een basis te leggen voor het belonen van agrarisch natuur- en landschapsbeheer in de keten. Boeren die meedoen met Agrarisch Natuurlijk sluiten contracten af met een agrarisch collectief over welke Beheer(pakketten) Biodiversiteit Melkveehouderij (BBM) ze uitvoeren. Hieruit wordt een KPI-score voor 'Natuur en

Landschap' en 'Kruidenrijk grasland' berekend. Deze KPI's zijn onderdeel van een set van KPI's, die in de toekomst een toevoeging aan het verdienmodel van de boer kunnen zijn. In 2024 hebben 9 boeren zich als deelnemer aangemeld en BBM pakketten afgesloten. In 2025 zijn daar 5 extra deelnemers bijgekomen.

Dit project is financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van LNV en wordt uitgevoerd door ZuivelNL en BoerenNatuur.

WIS

In de polders van de gemeente Kaag en Braassem en rondom Zoeterwoude gaan agrariërs aan de slag met verduurzaming van hun bedrijfsvoering. Zo wordt er voor ruim 400 ha waterinfiltratiesystemen (WIS) aangelegd, een verduurzamingsmaatregel gericht op het tegengaan van bodemdaling en CO₂-emissie. WIS vermindert het optreden van veenoxidatie doordat het tijdens de droge zomerperiode hoge grondwaterstanden in de percelen realiseert. Daarnaast nemen de melkveehouders in het gebied andere duurzame maatregelen, zoals reductie van de stikstofbelasting en verbetering van waterkwaliteit en biodiversiteit.

Met het verminderen van de bodemdaling in combinatie met andere agrarische milieu- en klimaatmaatregelen wordt een daadwerkelijke bijdrage geleverd aan een toekomstbestendig agrarisch gebruik van deze polders. Het project in de gemeente Kaag en Braassem loopt tot 2027. Het project in Zoeterwoude tot eind 2028.

Dit project is financieel mogelijk gemaakt door Provincie Zuid-Holland.

Projecten

Drone

Om voor het maaien te achterhalen of legsels nog op percelen van een deelnemer aanwezig zijn, voeren we sinds 2025 dronevluchten uit. De veldmedewerkers en een aantal vrijwilligers zijn opgeleid tot officieel dronepiloot. Zij vliegen voor dag en dauw, op verzoek van de deelnemer,

over de velden op zoek naar warmteplekken in het veld. Als het daadwerkelijk legsels zijn, markeren en beschermen twee andere vrijwilligers de legsels in het veld, zodat deelnemers ruim om de nesten heen maaien.

Financiën

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 2025

BATEN	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Vergoeding ANLb	1.432.177	1.429.774	1.177.600
Opbrengst projecten	182.955	123.991	185.740
Overige Baten	12.645	2.500	9.936
Totaal	1.627.777	1.556.265	1.373.276
RESULTAAT	51.587	4.813	24.214
Voorstel resultaatbestemming			
Toevoegen aan continuïteitsreserve	51.587	4.813	12.500
Toevoegen aan eigen vermogen	0	0	11.714

LASTEN	Realisatie 2025	Begroting 2025	Realisatie 2024
Uitbetalingen ANLb	1.211.626	1.206.478	992.610
Directe projectkosten	107.962	118.493	158.761
KOSTEN WERKORGANISATIE			
Personeelskosten	147.890	160.000	110.237
Bestuurskosten	49.366	19.000	34.483
Overige kosten werkorganisatie	44.365	45.675	45.855
Overige algemene kosten	2.320	1.000	2.245
TOTAAL KOSTEN WERKORGANISATIE	243.941	225.675	192.820
Vennootschapsbelasting	12.661	806	4.871
Totaal	1.576.190	1.551.452	1.349.062

Toelichting staat van baten en lasten - Het resultaat over 2025 is € 51.587 positief. Hiervan wordt cf bestuursbesluit €51.587 toegevoegd aan de continuïteitsreserve en €0 aan de algemene reserves.

U treft hier een verkorte versie van de financiële verantwoording over 2025. Voor de volledige versie inclusief toelichting verwijzen wij u naar het Financieel jaarverslag 2025

Coöperatie **De Groene Klaver**

Coöperatie De
Groene Klaver
is aangesloten bij

boerennatuur

Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling: Europa
investeert in zijn platteland

provincie
Zuid-Holland